

Etusivu>Perhe- ja perintöoikeudelliset asiat>Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Italia

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

Lapsen huoltoon liittyvä käsite "vanhempien määräysvalta" (*potestà genitoriale*) korvattiin Italian lainsäädännössä käsitteellä "vanhempainvastuu" (*responsabilità genitoriale*) lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen siten uudistamisesta annetulla lailla (laki nro 219/2012) ja asetuksella nro 154/2013 (decreto legislativo n. 154/2013), jotka tulivat voimaan 7. helmikuuta 2014.

Vanhempainvastuulla tarkoitetaan vanhempien velvollisuutta elättää, kasvatata ja kouluttaa lapsi sekä tarjota lapselle henkistä tukea hänen kykynsä, taipumuksensa ja toiveensa asianmukaisesti huomioon ottaen.

Lapsella on myös oikeus tasapainoiseen ja pysyvään suhteeseen kummankin vanhemman kanssa, oikeus hoitoon, kasvatukseen, koulutukseen ja kummaltakin vanhemmalta saatavaan henkiseen tukeen sekä merkityksellisiin suhteisiin kummankin vanhemman suoraan ylenevää polvea olevien sukulaisten ja muiden sukulaisten kanssa.

Lapsella on myös velvollisuuksia: hänen on kunnioitettava vanhempiaan ja osallistuttava perheen elatukseen niin kauan kuin hän asuu vanhempiensa kanssa.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Lapsen vanhemmat, jotka ovat avioliitossa keskenään, ovat lain nojalla vastuussa lapsestaan. Tällöin kummallakin vanhemmalla on vanhempainvastuu.

Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa keskenään, on lapsen tunnustaneella vanhemmalla vanhempainvastuu. Jos molemmat vanhemmat ovat tunnustaneet lapsen, he jakavat lasta koskevan vanhempainvastuun naimisissa olevan pariskunnan tapaan. Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa keskenään eivätkä tunnusta lasta samanaikaisesti, lapsen toisena tunnustava vanhempi ei voi tunnustaa lasta ilman lapsen jo tunnustaneen vanhemman suostumusta.

Vanhemmat käyttävät vanhempainvastuuta yhteisymmärryksessä siten, että otetaan huomioon lapsen kyvyt, luonnolliset taipumukset ja toiveet. Vanhempien on erityisesti sovittava yhdessä lapsen asuinpaikka.

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Jos lapsen perheympäristö muuttuu väliaikaisesti sopimattomaksi, lapsi voidaan sijoittaa toiseen perheeseen.

Jos vanhemmilla ei ole riittäviä valmiuksia lapsen kasvatuksesta huolehtimiseen esimerkiksi erittäin tulehtuneiden väliensä takia, tuomioistuin siirtää lapsen huoltajuuden usein perheen asuinpaikan sosiaaliviranomaisille. Tällä toimenpiteellä rajoitetaan yleensä myös vanhempainvastuuta: perheen asuinpaikan sosiaaliviranomaiset ottavat vastuulle lapsen terveyttä, koulutusta ja kasvatusta koskevien päätösten teon. Lapsi jää kuitenkin tavallisesti edelleen asumaan vanhempiensa tai jommankumman vanhemman luo. Kaikkein vakavimmissa tapauksissa lapsi siirretään pois perheen kodista tuomioistuimen päätöksellä.

Jos vanhempi käyttää väärin oikeuksiaan, ei täytä velvollisuuksiaan tai käyttää väärin niihin liittyviä valtuuksiaan, tuomioistuin voi määrätä kyseisen vanhemman menettämään vanhempainvastuunsa.

Jos molemmat vanhemmat ovat kuolleet, menettäneet vanhempainvastuunsa tai eivät muusta syystä kykene huolehtimaan lapsestaan, lapselle nimitetään holhooja. Holhooja huolehtii lapsesta, edustaa häntä kaikissa siviilioikeudellisissa menettelyissä ja hallinnoi lapsen omaisuutta.

Siviililain mukaan tuomioistuin voi myös nimittää erityisholhoojan, jos vanhemmat ovat kykenemättömiä tai haluttomia – tai yksinhuoltajana toimiva vanhempi on kykenemätön tai haluton – toteuttamaan lapsen edun mukaisia, muita kuin tavanomaisia lapsen huoltoon liittyviä toimia. Tällöin erityisholhooja on valtuutettu kyseisten toimien toteuttamiseen.

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Kumpikin vanhempi säilyttää vanhempainvastuunsa myös asumuseron, liiton purkamisen, avioliiton siviilioikeudellisten vaikutusten lakkaamisen ja avioliiton pätemättömäksi tai mitättömäksi julistamisen jälkeen.

Huoltajuuden tavanomaisin muoto, jolla varmistetaan vanhemmuuden jakaminen, on yhteishuoltajuus, jolloin kummallakin vanhemmalla on vanhempainvastuu.

Vanhemmat päättävät lapsen edun kannalta tärkeimmistä, lapsen koulutusta, kasvatusta, terveyttä ja vakituista asuinpaikkaa koskevista asioista yhteisymmärryksessä ja lapsen edun mukaisesti ja siten, että ottavat huomioon hänen kykynsä, luonnolliset taipumuksensa ja toiveensa. Vanhemmat voivat sen sijaan päättää tavanomaiseen huoltoon liittyvistä asioista itsenäisesti (siviililain 337 b §).

Yhteishuoltajuus ei välttämättä tarkoita sitä, että lapsi viettää yhtä paljon aikaa molempien vanhempien kanssa. Tavallisesti asumusero- tai avioerotuomiossa ilmoitetaan vanhempi, jonka luona lapsi asuu – toisin sanoen vanhempi, jonka luona lapsi pääasiallisesti asuu – sekä muualla asuvan vanhemman tapaamisoikeutta koskevat ehdot. Lapsi voi myös asua vuorotellen kummankin vanhemman luona, mikäli vanhemmat asuvat lähekkäin ja heidän elämäntapansa ovat samanlaiset ja mikäli kyseinen järjestely ei vaikuta haitallisesti lapsen sosiaaliseen elämään tai koulunkäyntiin.

Jos yhteishuoltajuus ei kuitenkaan ole lapsen edun mukaista, tuomari voi myöntää yksinhuoltajuuden yksinomaan toiselle vanhemmalle perustellulla päätöksellä (siviililain 337 c §).

Yksinhuoltajuus myönnetään yleensä silloin, jos 1. toisen vanhemman käytös vaarantaa lapsen fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin (vanhempi on väkivaltainen, hänet on tuomittu useita kertoja rikoksista, hän on huumausaineiden väärinkäyttäjä tai alkoholisti); 2. vanhempi ei henkisesti tai aineellisesti kykene huolehtimaan lapsesta tai ei ole osoittanut minkäänlaista kiinnostusta lapseen; 3. vanhempi väheksyy toista vanhempaa lapsen läsnä ollessa; 4. vanhempien välit ovat niin tulehtuneet, että lapsen tasapaino psyykinen ja fyysinen kehitys vaarantuvat.

Yksinhuoltajalla on vanhempainvastuu yksin. Molemmat vanhemmat osallistuvat kuitenkin lapsen edun kannalta merkittävien päätösten tekemiseen, jollei poikkeuksellisen vakavien olosuhteiden, kuten väkivaltaisen tai lasta vahingoittavan käytöksen, takia toisin ole määrätty (siviililain 337 c §).

Vanhemmalla, joka ei käytä vanhempainvastuuta, on kuitenkin oikeus ja velvollisuus valvoa lapsen koulutusta, kasvatusta ja elinoloja (316 §:n viimeinen kappale).

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Vanhempien välinen sopimus siitä, kuinka vanhempainvastuu jaetaan eron jälkeen, on toimitettava alueellisesti toimivaltaiseen tuomioistuimeen, joka varmistaa, taataanko sopimuksella lapsen oikeudet ja hyvinvointi. Jos näin on, tuomioistuin hyväksyy sen.

Asumuseroa tai avioeroa hakevalla avioliitossa eläneellä pariskunnalla, jolla on alaikäisiä lapsia ja joka haluaa sopia lasten huoltajuudesta ja vanhempainvastuun käyttämisestä, on kaksi vaihtoehtoa:

a) he voivat jättää tuomioistuimeen yhteisen hakemuksen ja saada sopimukselleen tuomioistuimen hyväksynnän;

b) he voivat "käydä neuvotteluja lakimiehen avulla" (asetuksen nro 132/2014 6 §): näissä neuvotteluissa osapuolet sopivat tekevänsä yhteistyötä vilpittömässä mielessä ja oikeudenmukaisesti löytääkseen sovintoratkaisun eroon ja lasten huoltajuuteen liittyviin kiistoihinsa.

Jos lapset ovat alaikäisiä (tai aikuisia, mutta toimintarajoitteisia tai vaikeasti vammaisia tai heidän taloudellinen toimeentulonsa riippuu muista), lakimiehen avulla käydyissä neuvotteluissa saavutettu sopimus on toimitettava kymmenen päivän kuluessa toimivaltaisen tuomioistuimen yleiselle syyttäjälle. Yleinen syyttäjä hyväksyy sopimuksen, jos hän katsoo sen olevan lasten edun mukainen. Jos yleinen syyttäjä kuitenkin katsoo, että sopimus ei ole lasten edun mukainen, hän toimittaa sen viiden päivän kuluessa tuomioistuimen presidentille. Presidentti asettaa seuraavan 30 päivän ajanjakson sisälle sijoittuvan päivämäärän osapuolten kuulemiseksi ja toimii tämän jälkeen viipymättä.

Kun sopimus on hyväksytty, se vastaa asumuseron tai avioeron yhteydessä annettua tuomioistuimen päätöstä.

Jos vanhemmat eivät ole avioliitossa, valittavana on vain ensimmäinen vaihtoehto (toisin sanoen tuomioistuimen hyväksymä sopimus).

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuin käsittelevän lisäksi?

Jos vanhemmat eivät pääse sopimukseen vanhempainvastuun käyttämisestä, he voivat pyytää apua perheasioiden sovittelijalta. Sovittelun tarkoituksena ei ole pariskunnan välisten suhteiden sovittelu, vaan yhteisen sopimuksen tekeminen vanhempainvastuun käyttämisestä ja näin ollen kaikenlaisten konfliktien välttäminen ja vähentäminen. Tehdyt sopimukset on kuitenkin toimitettava tuomioistuimelle, joka arvioi, onko sopimus lapsen edun mukainen.

Mikäli kiista ei ratkea, se saatetaan asumuseroja, avioeroja ja lasten huoltajuusmenettelyjä käsittelevän tuomioistuimen käsiteltäväksi.

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

On eroteltava kaksi eri tilannetta:

a) Jos vanhemmat ovat eri mieltä erityisen tärkeistä asioista, he voivat saattaa kiistanalaisen asian tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tällaisissa tapauksissa tuomioistuin esittää ennen kaikkea lapsen ja perheen edun kannalta parasta ratkaisua. Jos kiistaa ei saada ratkaistua, tuomioistuin antaa tiettyä kysymystä koskevan päätösvallan sille vanhemmalle, jonka se katsoo todennäköisemmin ottavan huomioon lapsen edut.

b) Vanhemmat voivat pyytää tuomioistuinta tekemään päätöksen lasten huoltajuudesta ja heidän asuinpaikastaan (yleensä vanhempien asumuseron yhteydessä). Tällöin tuomioistuin

tekee päätöksen lasten huoltajuudesta. Ensimmäiseksi pyritään valitsemaan yhteishuoltajuus (molemmat vanhemmat pysyvät lapsen huoltajina),

vahvistaa jaksot ja ehdot, joita sovelletaan kunkin vanhemman luona asumiseen,

vahvistaa elatusavun määrän ja yleensä sen, missä määrin vanhemmat osallistuvat lapsen hoitoon, koulutukseen ja kasvatukseen liittyviin kustannuksiin.

Myös erossa asuvien tai eronneiden vanhempien on sovittava tärkeimmistä lasta koskevista asioista yhteisymmärryksessä. Jos he ovat eri mieltä

yksittäisistä asioista, he voivat kohdan a mukaisesti saattaa kiistan tuomioistuimen käsiteltäväksi.

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista kysymättä toiselta vanhemmalta?

Sillä vanhemmista, joka on yksinhuoltaja, on yksinomainen vanhempainvastuu, ellei tuomioistuin ole toisin määrännyt. Kyseinen vanhempi voi erityisesti tehdä myös muita kuin tavanomaiseen huoltoon liittyviä asioita koskevia päätöksiä itsenäisesti.

Vaikka toinen vanhemmista olisi yksinhuoltaja, molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen edun kannalta erittäin merkittävien (koulutukseen, kasvatukseen ja terveyteen liittyvien) päätösten tekemiseen, ellei huoltajuutta koskevassa päätöksessä toisin määrätä.

Jos toinen vanhempi on poissa, välinpitämätön, tavoittamattomissa tai käyttäytynyt aikaisemmin väkivaltaisesti tai lasta vahingoittavasti, tuomari yleensä päättää, ettei toisen vanhemman hyväksyntää tarvita.

Vanhemmalla, jolla ei ole lapsen huoltajuutta, on kuitenkin oikeus ja velvollisuus valvoa lapsen koulutusta, kasvatusta ja elinoloja. Jos hän katsoo, että lasta koskevat päätökset ovat lapsen edun vastaisia, hän voi saattaa asian tuomioistuimen ratkaistavaksi.

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, kummallakin vanhemmalla on vanhempainvastuu. Vanhempien on oltava samaa mieltä lapsen elämälle annettavasta suunnasta ja tehtävä yhdessä lapsen koulutusta, kasvatusta, terveyttä ja pääasiallisen asuinpaikan valintaa koskevat päätökset ja varmistettava, että nämä päätökset ovat lapsen edun mukaisia. Sääntönä on, että kumpikin vanhempi käyttää yksin vanhempainvastuuta silloin, kun kyse on tavanomaiseen huoltoon liittyvistä asioista koskevista päätöksistä ja lapsi asuu sillä hetkellä kyseisen vanhemman luona.

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Yleinen alioikeus (*Tribunale ordinario*) on toimivaltainen kaikissa lasten huoltajuutta ja mitä tahansa vanhempainvastuuseen liittyvää asiaa koskevissa menettelyissä.

Jos kiista koskee vanhempainvastuun menettämistä vai rajoittamista tai vanhempainvastuun palauttamista, eikä siihen liity lapsen huoltajuutta koskevia näkökohtia, toimivaltaa käyttää nuorisotuomioistuin (*Tribunale per i minorenni*).

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Jos avioliiton aikana syntyneiden lasten huoltajuutta ja heitä koskevan vanhempainvastuun käyttämistä koskeva asia liittyy asumuseroa tai avioeroa koskevaan kiistaan, sovelletaan kohdassa **Avioero** vahvistettua menettelyä.

Tuomioistuin tekee päätökset avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten huoltajuuteen ja heitä koskevaan vanhempainvastuuseen liittyvistä toimenpiteistä suljetuin ovin sen jälkeen, kun se on hankkinut pääpiirteittäisiä tietoja ja kuullut yleistä syyttäjää ja vanhempia. Kiireellisissä tapauksissa tuomioistuin voi päättää lapsen edun mukaisista väliaikaisista toimenpiteistä.

Tuomari voi kummassakin tapauksessa määrätä toteutettavaksi kiireellisiä väliaikaisia toimenpiteitä lapsen suojelemiseksi. Menettelyt vaihtelevat sen mukaan, liittyvätkö ne avioliiton ulkopuolella vai avioliitossa syntyneisiin lapsiin. Toimivalta molemmissa tapauksissa kuuluu kuitenkin yleiselle alioikeudelle.

Kuten kaikissa lapsiin liittyvissä menettelyissä, tuomari kuulee lasta, jos lapsi on vähintään 12-vuotias tai muutoin osoittaa olevansa harkintakykyinen.

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Asumusero- ja avioeromenettelyjen sekä lapsen huoltajuusmenettelyjen tai huoltajuuden rajoittamista tai menetystä koskevien menettelyjen oikeudenkäyntikuluihin voidaan myöntää oikeusapua.

13 Voiko lapsen huoltoon koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Vanhempainvastuuta koskevista päätöksistä voi valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen (*Corte d'Appello* – toisen asteen tuomioistuin).

14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoon koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Vanhempainvastuuta koskevat tuomioistuimen päätökset ovat täytäntöönpanokelpoisia.

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Toisessa EU:n jäsenvaltiossa tehdyt vanhempainvastuuta koskevat tuomioistuimen päätökset tunnustetaan automaattisesti. Asianosainen voi kuitenkin 27 päivänä marraskuuta 2003 annetun asetuksen (EY) N:o 2201/2003 mukaisesti pyytää vahvistettavaksi, että tuomio tunnustetaan tai jätetään tunnustamatta. Päätöksen panemiseksi täytäntöön asianosaisen on haettava täytäntöönpanoa alueellisesti toimivaltaiselta muutoksenhakutuomioistuimelta. Täytäntöönpanokelpoiseksi julistettu päätös pannaan täytäntöön samoin edellytyksin kuin kyseisessä jäsenvaltiossa annetut päätökset.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Toimivaltainen oikeusviranomainen on alueellisesti toimivaltainen muutoksenhakutuomioistuin (riippuen paikasta, jossa päätös on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi kansallisten säännösten mukaisesti). Tuomioistuin käsittelee asian riita-asiana ja antaa vahvistustuomion, jota koskeviin oikeuskysymyksiin voidaan hakea muutosta kassaatioistuimessa (*ricorso per cassazione*).

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Italia on ratifoinut vuonna 1996 tehdyn Haagin yleissopimuksen, joten asiassa sovelletaan kyseisen yleissopimuksen määräyksiä. Lisäksi vanhempainvastuun myöntämiseen tai päättymiseen, vanhempainvastuun käyttämiseen ja vanhempainvastuun menettämiseen tai rajoittamiseen sovelletaan sen valtion lainsäädäntöä, jossa lapsen asuinpaikka sijaitsee.

Tämä verkkosivu on osa [Sinun Eurooppasi](#) -sivustoa.

[Anna palautetta](#) sisällön hyödyllisyydestä.

Your
Europe

This webpage is part of an EU quality network

Päivitetty viimeksi: 21/07/2022

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.